

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția : Hotel Imperial 21
Administrația : Str. Regală, 6
BUCUREȘTI

SUB DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

TRĂDĂTORI ȘI PATRIOTI RĂI

— O PREJUDECATĂ —

Acum în urmă, un om politic român de mare vază și, după mine, de foarte puține însușiri, a tipărit în toate limbile pe care le știe — trei de toate — un «studiu» asupra chestiei macedonene. Era de datoria mea să-l cetesc, și poate că era de datoria mea să și spun dacă e bun sau rău, de oare-ce cunoșteam chestia mai bine de cit zisul om politic. Studiul era însă foarte rău : răzimat pe o informație cu totul superficială, alcătuit dintr'o cugetare usuratecă, ajungînd la un rezultat foarte puțin serios. BCU Cluj / Central University Library Cluj **Lucrurile acestea le-am spus.**

Articolul meu nu poate fi combătut din punctul de vedere al faptelor, restabilite, și al aprecierilor, care erau acelea ce se desfac din fapte, așa cum sînt. M'am trezit însă cu o replică, ce mi s'a trimes însemnată cu condeiul, în care un ziar consacrat intereselor macedonene mă decreta rău patriot, așa de ticălos trădător de neam, în cit s'ar fi convenit ca studenții să-mî împiedece cursul (lucru care nu stă în atribuțiile lor, precum nu stătea, de exemplu, să dea o satisfacție onoarei, atacată, a colegului meu de la Drept, d. N. Basilescu). Osînda nu mă lovia însă numai pe mine, ci și pe toți scriitorii, pe toți profesorii mai tineri, toată generația mai nouă de oameni ai cărții și condeiului. Toți eram patrioți insuficienți.

Acum vre-o doi ani, cu prilejul unor păreri exprimate de d. Ovidiu Densușianu, învinuirea de a nu-și iubi țara și neamul i-a fost adusă d-sale, care a răspuns în «Romîni buni și Romîni răi», arătînd cum adversarii săi, «patrioții», speculase una din cele mai mari probleme ale naționalității noastre. Ceî ce strigase așa de mult la început tăcură atunci față de... trecutul lor, înfățișat cu fidelitate.

Ar fi însă timpul să se lase la o parte din vocabulariul de polemicî cuvintele acestea de «patriot» și «nepatriot», care nu mai pot avea

astăzi de cit un înțeles farisaic, nu pot constitui de cit arme nesincere de luptă.

Acum vre-o sută de ani, aceste calificative aveau în țara de la care ne-am împrumutat legile, modele, formele de Stat și limba subțire de salon, îndepărtata, și totuși pentru noi, cu toate deosebirile esențiale, așa de apropiata Francie, — un rost strașnic. Guvernul rău al camarilei de Curte și al aristocrației incapabile și lacome dusesese la ruină și desperare un Stat, și societatea pe care el se răzima. În sguduirii spăimîntătoare, un popor căuta alt echilibru pentru viața sa, în locul aceluia ce se dovedise cu neputință: surpări, cutremure, nimiciri uriașe de ființi omenești erau întîmplările obișnuite ale zilei. În asemenea împrejurări, sufletele se schimbaseră: oamenii ce pînă atunci nu se deosebiseră prin nimic se ridicau pînă la cruzimea fiarei sau supunerea senină a martirilor. Nenorociri, primejdii făcuseră din sentimentul anti-social al fricei sentimentul dominant într'o puternică, întinsă societate; nimeni nu mai avea încredere în altul; în privirile tuturor se oglindea o bănuială în stare să aducă fără-de-legi; partidele se sfărîmau pentru a da grupe; selecția neîncrederii sfărîma grupele în tovărășii intime și aici, în acest mic cuprins, încă fie-care căuta să mănince capul prietenului, ca să n'aibă a suferi din partea lui. Nepatriot, vindut străinului: Englezului, Austriacului, Prusianului, erau calificativele polemice cele mai răspîndite, și de cele mai multe ori cei atinși de dinsele, piereau.

A trecut cit-va timp, și «vechiul regim» a înlocuit Revoluția. Elementele cele mai nemulțămite, cărora nu li se îngăduia a-și spune fățiș părerile și a lupta la lumină pentru realizarea lor, se organizară în societăți secrete, care trăiau sub amenințarea inquisitorilor de Stat și deportațiilor prin locuri sălbatice și pustii. Cei ce-și urmăreau idealul în întunerecul primejdios al ascunzătorilor politice, trebuiau să-și năzară stafii și dușmani, să iea umbre drept adevăruri și adevăruri drept umbre, să lovească în jurul lor, rinind prieteni în loc de prigonitori. Era iarăși nesiguranța, frica. Și tot ast-fel măi tîrziu, în vremuri de care să fie cruțat tot-deauna poporul nostru, în vremuri cînd, de exemplu, Franța, așa de încrezută în sine pînă atunci, zăcea fără puteri înaintea învingătorilor ei și nu îndrăznia să măi creadă că are viitor înaintea-î... Atunci șoaptele de bănuială străbătura iarăși prin întunecimile nenorocirii.

Dar 'la noi?!

După 1859, după 1866, după Unire și consolidarea ei, aveam nespuse de mult să lucrăm, ne găsim într'o mare și goală casă nouă, unde

trebuia să primim ca oaspeți de cinste pe țărani, care pușese temeliile și înălțase zidurile, împodobite apoi de politicieni, zugravi de fațadă, lucrind după tipare franțuzești, mecanice. *De partide n'aveam nevoe*. Ele s'au alcătuit totuși, întâiu în gol, apoi sprijinindu-se pe interese materiale, ale persoanelor și asociațiilor, «colectivităților» (ca până astăzi). Pentru a duce lupta, ce era să fie în curind sălbatecă și răspingătoare, s'au căutat arme în arsenalul revoluționar frances, și aici s'au găsit cele ruginite, — pe care noi le mai întrebuițasem și la 1848 — ale trădării de țară. «Vindut Rușilor», «vindut Nemților» urlau glasurile pătimașe. Dar cei ce improșcau pe dușmani cu aceste cuvinte nu erau fanatici inebuniți, ca în Franța de la 1793. La noi lipsea întunecul îngrozitor al primejdiei, locuit de umbre rău-facătoare. Pătimașii erau Farisei, auguri ce-și băteau joc de propriile lor formule, bune pentru un public nerod.

Această armă păcătoasă n'au părăsit-o politicienii noștri nici până azi, și ei și-au pîndit neconținut «trădările».

Un «trădător» însă e un lucru mai rar de cit un mare patriot, de cit un martir. Eū încă n'am văzut nici unul, și aș da nu știu ce să văd acest tip prețios. Dacă s'ar da vre-o dată la noi pe urma unuia dintre dinșii, nici-o pedeapsă nu i se cuvine; ei trebuie închis, imediat și pe viață, la casa de nebuni. El n'ar fi de cit un monstru iresponsabil.

Căci nici din punctul de vedere al sentimentelor ce cîrmuiesc acest timp, nici din al intereselor, al josnicelor interese chiar, trădătorul nu poate să fie de cit o rarismă excepție bolnavă. Din ce doctrină perversă ar putea ieși pentru cine-va ura împotriva propriului său popor, de care e legat prin limbă, prin sînge, prin trecut și prin viitor, care-i poate da cea mai mare mîndrie și cea mai mare rușine, după cum acest popor se înalță sau decade? Și, Statul modern fiind așa de adinc și larg ramificat în rădăcinile lui uriașe, care interes nu e împletit în ele, prins de întinderea lor cuceritoare? Trădătorii, răii patrioți nu se pot căuta, în rindurile oamenilor normali, de cit printre cei ce nu înțeleg, și păcatul lor n'are atunci același nume, fiind-că trădarea presupune conștiință. Învinuirea s'a și îndreptat, de altmintrelea, totdeauna către cei ce au deplinătatea unei conștiinți luminate.

Dar, se zice, cutare a vorbit, a scris, a lucrat în contra intereselor țării... Se poate. În acest cas, e vorba de neștiință sau de neînțelegere. Acestea trebuiesc arătate. Dar atunci nu se începe cu insulte pe atît de grele, pe cit de ciudate.

RUINA

— FRAGMENT DIN «ȘTEFĂNIȚĂ VODĂ —¹⁾

ARBORE: Cînd timpii's sclavi și lacomi... cînd lumea-i grea de vină,
 Cînd capul n'are minte și ochii n'au lumină
 Cînd în poporul timid cuprins de-o noapte tristă
 Nimic nu mai lucește, nimic nu mai există
 De cît o suvenire din palidul trecut
 Al basmului imperiu *răcoare* și tăcut;
 Cînd nu mai e virtute, cînd nu mai e putere
 Virtutea cea flămîndă pe drumuri vezi că piere,
 Cînd lumea biruită de biciu și neodină
 Plînge după dreptate și după legi suspină,
 Atunci singura moaște, catarg pe-al mării val
 E palida ruină din fruntea unui deal.
 Cu noaptea și cu somnul și visul sboră, trece,
 Și nu rămîne 'n creer nici suvenirea-i rece,
 Pe cînd ruina sură e-un vis încremenit
 E-un basmu făcut peatră, e-un veac înmărmurit,
 Ce seculi mai durează și ne aduce aminte,
 De oameni mai puternici, de vremi mai mari, mai sfînte:
 E sdreanța cea de peatră unui trecut măreț
 Ce-atîrnă sus de pare de-a cerului nori creți
 Pe cînd cu a ei poale încunjură un munte
 O diademă sură pe o pleșuvă frunte.

ȘTEFĂNIȚĂ: De locuința sură de visuri sperioase,
 De buhe cu ochi roșii... ce nu pot ca să iasă
 În sfînta zi cu soare... Ruinile pustii
 Infriică bătrînețea și sperie copii.

ARBORE: Și de trece moșneagul cu fruntea încrețită
 Cu părul alb ca neaua, cu buza 'nvinețită,

¹⁾ NOTĂ. Printre fragmentele și încercările dramatice ale lui Eminescu ne-au rămas și cinci scene dintr'o tragedie istorică, fără titlu, dar al cărei subiect ie scos din viața lui Ștefăniță Vodă al Moldovei. Parte din aceste scene sînt scrise în versuri; restul e numai schițat. Ideia fundamentală, dezvoltată în toate scenele este: deosebirea între tineri și bătrîni. Eminescu glorifică și aici virtuțile străbune și pe Ștefan cel mare în deosebire. Anii în care a fost scris acest fragment pot fi de la 1866—1869. — *Ch.*

Pare-î încă odată că-l leagănă un înger
 Ce-î cîntă cu durere, ce-usucă a lui plingeri
 Și care 'n vecinicie voiește să îl culce
 Ș-adormă 'n mintea-î veche ca o poveste dulce.

STEFĂNIȚĂ: Ceea-ce cred bătrîni, aceea ce ei speră
 Pentru copii li este o vorbă efemeră.

ARBORE: O, cînd un copil fraged privește o ruină
 Și știe c'avea sale de aur și lumină,
 Ar vrea să fie-un rege cu 'ncoronată frunte,
 Un rege trist și palid din vremile cărunte,
 Cu o regină dulce și blindă ca o steaună,
 Cu-'n păr de raze negre, c'un sîn de albă neaună
 Și să domniască 'n lume cu legea aspră, vie,
 Averea lui un caos și viața-î o vecie.
 O! în bătrîn și 'n tînăr ruina infierbîntă
 Un dor fără hotare, saună o durere sfîntă!
 Număi pentru un suflet, stricat și pustiit
 Ruina e proverbul unui om nebunit
 Saună o problemă tristă și fără înțeles
 Un idol de vremi negre, păgîne — un eres!
 Eres?.. Moldova veche, iubirea pentru tine
 Azi e-un eres, bătrînă,.. azi nu măi șade bine.

ȘTEFAN: Eună nu pricep...

ARBORE: ...măi bine. De-aș scrie arăbește
 Pe-o carte veche ș'apoî v'aș porunci: Citește!
 Voi m'ați privi pe mine cu îndoială 'n față.
 Dar puneți pe 'nțeleptul ce-un veac de om învață
 Și veți vedea cum ochiu-î cu foc pe șire-aleargă,
 Precum alearg'un vultur peste-o pustie largă,
 Și cartea ce se pare pustiit și nerozie
 Gura lui înțeleaptă v'ar spune-atunci ce scrie,
 Din semne moarte scoate-ar mărăța 'nțelepciune
 Și din o carte roasă eșire-ar o minune.
 Ast-fel staū eună în lume... ca litera cea moartă
 Ca o ruină tristă, fapt împetrit de soartă.
 Dar voi nu înțelegeți coprinsul meu adînc,
 Ci eună, Doamne... mă crede... nu vă urăsc,.. vă plîng.

STEFĂNIȚĂ: Nu aî de ce mă plînge... nu voi să te 'nțeleg.
 Eri v'ascultam... și ce e? Astă-zî sunt om întreg
 Și-apoî trecut-a vremea cînd mă duceați de mină
 Voi sfetnicii cei veștezi... oștirea cea bătrînă

A lui Ștefan cel mare... Astă-zî mă înconjor'
 Cu tineri ca și mine, voioși și zîmbitori.
 M'am săturat de fețe, triste, posomorite
 Eū voi amici... nu sfetnici! Voi zile aurite
 Iar nu 'ngropări pustie și capete-amărite
 Cari în trecut mă 'ngroapă și iarăși în trecut.

ARBORE : Trecu Ștefan cel mare... *o dată* l-am avut
 S'a dus să se îngroape în trista vecinicie
 Eū pot fi a lui umbră, pot fi a lui stafie
 Ce de ruini zidită c'un lanț de viață lung
 Trăesc în van în lume, căci anii nu-mi ajung
 Ca să văd în lume eșinul din voi cu fală
 A bunilor mărire...

M. EMINESCU.

CLIFE DE LA ȚARA

LA'NNĂLBIT.

In faptul dimineții.

Sfat de păserele, inginări de talângi, risete tinere, chiuituri pe ici pe colo și întreaga fire se umple de viață.

Pe prundul mărunț și umbrît de sălcii și aninî, aleargă pîrîiașul guraliv și săltăreț ca tinereța, iar pe coastele dealurilor cu pajîști otăvite, se'ntînd nesfirșite fișii de pinze albe, bătute'n roua dimineții.

In preajma lor staū de pază fete șagalnice. Adunate ciucur in jurul căpiților mirositoare de fin proaspăt, orî sub poala cercelată a tufanilor de alunî, rid de stingăcia vre-unui flăcău care bătînd marginile, nu îndrăznește să se apropie de ele...

* * *

Soarele s'a ridicat sus.

Otava crescută din belșug s'a scuturat de rouă și pinzele sînt gata de dus la vad.

Vorbărețe și ne-astîmpărate sar pe'ntrecute la strînsul tortului uscat.

Cu vrafuri mari de pinze adunate pale pe cap, in mers

sglobiū și ris de voe bună, scoboară spre limpezișuri de vad....

* * *

... A rătăcit mult pe sub umbra de răchiți, dar a găsit vad bun....

E singură pe prund și la adăpost de ochii lacomi ai celorlalte.

Cînd s'a despărțit de ele, le-a auzit risul pișcător, dar ce-i pasă!

Toate-și aū dragostele lor, dar nu li-i rușine, nu se feresc de ochi streini....

Gînditoare, cumpănește vraful de pînze pe-un braț de răchită și căutînd bucata aleasă, cu tortul de in, o așază pe prundiș... Unda repede a pîriiașului fură țesătura subțire și o desface de la un capăt la altul tremurînd'o încetișor la vale...

Copila își poartă cu drag privirea pe cîmpul curat și înflorit al pînzei, pîn'ce-o pierde din ochi.

Cît i-i de dragă... Altă alesătură mai frumoasă n'a făcut nici o dată...

Da, așa e, căci printre tortul alb și subțire și degetele lui aū petrecut firul florilor alese... Ea e povestea scumpă a dragostei lor. Bobul de in, chiar de la sămănatul lui, a fost merit iubirei... A crescut martor al iubirei, l'a topit, l'a melețat și tors cu drag; iar la țesut, fie-ce fir a fost urzit tot cu dragoste. A lucrat-o cu el pe dîndouă pîn'la isprăvite, căci doar se pricepea la făurit de flori, de mai să 'ntreacă o fată mare...

...Dar nici la sărutat nu se găsea flăcău să-i ia 'nnainte.

Și-acum, lucru-i pe sfîrșite... Cîte-va țile de 'nnălbit numai, și-apoi din pînza dragă, și-or croi cămășile de miri...

...Dar apa i-o fură, n'o mai vede... Ridică fota sus în briū și sprintenă aleargă s'o prindă...

* * *

Din umbra de lozioară s'apropie pași... Plecată de-asupra

pînzei privește, furiș, pe subțiori... Tovarășul iubit s'apropie...
Se face că nu-l vede...

Prinsă de mijloc țipă speriată și 'se ridică lăsîndu-și capul
pe umărul lui... Il privește leneș, pofditor... și il ceartă dră-
guț de spaima ce-î dădu...

...Sgomotul sărutărilor se pierde 'n suspinul frunzișului cati-
felat al loziilor, iar pînza lăsată pe undă, se mișcă la vale...

Un moment de uitare... și-apoi sare speriată... Se sbate o
clipă și scapă din încleștarea plină de patimă a flăcăului, dar
tortul ales nu se vede... Vina și-o aruncă unul altuia și-apoi
dău fuga pe prundul plin de apă.

Pînza i-adusă iar în vad, dar ei găsesc iar pricină de
joacă... Și iar învinuiri dragăstoase, iar alergări în josul apei.,
Și pînzile se 'nnălbesc...

* * *

Se lasă 'ndesară.

Umbrele dealurilor se 'ntind incet-incet de 'ntunecă pa-
jiștile cu umbre de amurg.

Fetele dau zor de strîng pînzile, iar flăcăii adună vitele
pornind în tovărășie spre casă.

Pe drum sărutări, rîs, glume și satul le pare la o palmă
de loc...

Ce bine de-ar fi mai departe !...

ION CIOCÎRLAN

B A S M U

Nu tremură o frunză în parcul încintării,
Nu se-ncrețește lacul de suflul vre-unui vînt ;
E liniște în toate, și par'că toate sînt
Vrăjite, cînd ușoară, le vii în faptul sării.

Te uită cum se pleacă pe margine de apă
Vre-o salcie plîngătoare udîndu-se de-un strop ;
Te uită, cum stă mîndru și nalt bătrînul plop,
Și luna cum răsare și dintre nourî scapă.

Coboară-te în luntre, vezi, totul te aşteaptă,
Şi lebăda ce colo e ca un vis de-argint,
Şi-a lacului oglindă, şi-albastrul labirint
De par'că în spre tine luceafării se'ndreaptă.

Şi lasă-mă acuma, scăldată'n alb de lună
Să te privesc, şi-n ochi-ţi cei negri să mă'n nec ;
Vezi, noaptea este scurtă şi clipele cum trec ;
Trec vrăjile ce-acuma ne farmecă 'mpreună.

MIHAIL PALEOLOGU.

INFORMATORII STRĂINĂŢII

Esclenta revistă ştiinţifică «*Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der Romanischen Philologie*», editată la Erlangen de către profesorul Karl Vollmöller împreună cu alţi o sută şi mai bine de specialişti, dedică în vol. V (anii 1897—1898), broşura 3 (Aprilie 1903), vre-o trei-zeci de pagini mişcării noastre filologice şi literare din anii 1891—1898. Ele cuprind, într'un întreg de gândire, informaţii bibliografice şi critice asupra publicaţiilor literaturii romine din acest timp şi sunt datorite în partea cea mai mare d-lui M. Gaster, pe cînd d. G. Weigand rezumă în cîte-va pagini numai mişcarea literară din 1897—98.

Avem a face aşa dar cu oameni de ştiinţă, specialişti în materie de filologie rominească, al căror cuvînt competent are să exprime numai adevăruri obiective şi al căror suflet trebuie să fie străin de orî-ce prejudecăţi şi de orî-ce preocupăţiuni subiective. Aşa ne-am zis, cînd am vazut numele celor doi învăţaţi; dar cînd am citit darea de seamă a unuia din ei — d. M(oses) Gaster — ne-am convins că dînsul nu e bărbatul de ştiinţă, care-şi închipue că este, ci pătimaşul şi superficialul, al cărui loc nu-î între cercetătorii desinteresaţi ai adevărului. Ceea-ce scrie acest domn, strecurat cine ştie cum printre muncitorii luminaţi ai serioasei reviste germane, ne-a făcut o impresie cu desăvîrşire regretabilă pentru el, şi cu desăvîrşire întemeiată pentru orî-ce om cu dreaptă judecată. În loc să încerce măcar a se apropia de starea sufletească a savantului senin şi onest, care cercetează adevărul pentru adevăr şi care în părerile lui îşi uită de fiinţa sa omenească păcătoasă: el ni se înfăţişează deoparte ca un om pe cit

de fudul de «operile» sale, pe atât de ușuratic în criticele ce face, ear de altă parte — ceea ce-î și mai urît — ca un *răsbunător* viclean și veninos, care ține morțiș să se impună aducerei noastre aminte cu rătăcirile sale politice săvârșite ca Evreu fanatic în țara rominească și terminate cu alte rătăciri... prin largul Europei.

Am citit cu luare aminte lunga serie de informații a d-lui Moses Gaster și ceea ce spunem despre dînsul, putem dovedi cu numeroase citații. Nu socotim însă că acest agent neadormit al unei rase de oameni vindicativi — s'ar învrednici de luxul unei prea mari atențiunii. De aceea dăm numai cite-va probe de felul în care dînsul își compromite situația de colaborator al unei reviste pur științifice și deci perfect oneste, nesocotind încrederea celor ce i-au deschis coloanele și contrabandînd printre informațiile sale — de alt-fel conștiințioase ca material de fapte — lucruri răutăcioase, cari n'au nimic comun cu știința.

Conduc de tendinți interesate și turburat de duhul relei credințe, d. Gaster amestecă în călduroasa critică ce face *Chrestomației* sale cestiunea învechită și uitată a expulzării lui din România, pretinzînd că ea s'ar fi sprijinit numai de ochii lumii pe motive politice și lăsînd a se înțelege, că delictul pentru care i s'a făcut vînt peste graniță ar fi fost... tocmai zeloasa d-sale activitate științifică pe tărîmul filologiei romine! (Vezi pag. II, 352). Șiretul «profet» isgonit din țara care i se părea a lui, nu se dă înapoi nici de la alte calomnii, jeluindu-se că ar fi fost «persecutat» la biblioteca Academiei Romine, că i s'ar fi luat de sub nas manuscrisele pe care le întrebuițase cu o zi mai înainte și multe alte «barbarii» rominești, cari aū singurul cusur că nu s'aū comis nici odată și în ciuda căroră tinguiosul d. Moses Gaster se bate 'n piept că totuși a reușit să-și termine fenomenala d-sale operă (ibidem), primită de criticii romini de pe vremuri numai cu «diatribe pretins patriotice» (v. pag. II, 353).

Dar nu-î destul cu atât. Mai găsim și alte ciudățeni de acestea... transparente în mosaicul filologico-politic al mosaicului domn. Despre țara noastră, despre oamenii noștri de știință, despre neamul nostru — dînsul vorbește de-a călare, cînd nu revarsă din condeiul lui tremurător batjocuri și necuviințe penibile pentru coloanele unei reviste științifice.

Răposatul Aron Densușianu, vrednicul scriitor care a muncit o viață de om cinstit pentru neamul său iubit cu înfocare, e tratat de d. Moses Gaster ca un «archicriticus» ridicol și nici chiar numele-î neaș

romînesc¹⁾ nu află îndurare la filologul rătăcitor, care-l insultă rinjind cu stupiditatea etimologică «alias Demstetsar» (pag. II, 353), vroind par'că a-î dovedi prin asta originea lui streină (!). D. Philippide dela Iași e combătut — ca argument *foarte* științific — cu aluzii la origina lui grecească (pag. II, 353). Pe Romîni transilvăneni, pe cari îi pomenește spre a combate — tot științificește — pe Aron Densușianu, îi calomniază că ar specula patriotismul, (pag. II, 369). Despre țara și despre neamul nostru afirmă că ar arăta stări morale «curioase» — și ca probă citează cu multă gravitate... o colecție de glume și de snoave (pag. II, 367)! Ear cînd, pe lîngă toată pornirea sa nedemnă de-a întuneca sferele senine ale științei și de-a le îmbicsi cu erupțiunile sale pătimașe, nu mai are încotro și e nevoit să pomenească prețioasele lucrări mai nouă ale bărbaților de știință romîni, atunci său nu spune nimic decit titlul cărților (ceea ce face cu d. N. Iorga) său își înfige țanțoș minile în mînecele vestei și pretinde că meritul de-a fi relevat cel dintîi importanța slavistică pentru filologia și istoria noastră este al său și pentru acest glorioș merit ar fi suferit «ură și persecuție» (p. II, 356) din partea Romînilor, — lucruri neadevărate spuse acolo, unde d. Moses Gaster vorbește despre operele d-lui Ion Bogdan, nu atît slăvindu-le pe ele, cum ar fi cuviincios, ci mai mult lustruindu-se pe el.

Daș nu-s numai afirmații de reacredință în articolul d-lui Gaster. O recunoaștem și, ținînd să fim mai drepți decit dînsul, mărturisim și probele: Unde ni se vorbește despre operele beletristice, criticul nu mai pare veninos, este însă — casul cel mai bun la dînsul — orî pretențios orî superficial orî de-a dreptul ignorant, orî toate deodată. Este și pretențios și superficial cînd afirmă despre Eminescu, că el «amîntește *între toate* pe Lenau» (??) și cînd se laudă că el a spus asta nainte să fi nebunit Eminescu, decî fără să fi avut și acest moment de asemănare între poetul nostru și Lenau (p. II, 359)! Este pe de-asupra și ignorant, cînd spune că d. Vlahuță face «joc de cuvinte» și e mai mult autor de rime elegante decit poet (p. II, 360), orî cînd vorbește despre «beția de cuvinte» și despre «fondul sărăcîcios» al operelor d-lui Delavrancea (pag. II, 362) orî cînd afirmă că povestirile lui Creangă sunt bădărane («derb», pag. II, 361) — tot păreri, pe cari nu le poate avea nici cel mai simplu om care a citit cu adevărat operele acestor scriitori. Este uimitor de ignorant d. Moses Gaster cînd afirmă că poeziile populare, colectate de d. Enea Hodoș, sunt din *Transilvania* (p. II, 370), cînd însuși titlul lor, citat pe

1) Derivat de la *Densuș*, comună în țara Făgărașului.

de-a 'ntregul, îi dă savantului fudul o lecție elementară de geografie, fiind scris negru pe alb: «Poesii populare din *Banat*»! Superficial, pretențios și chiar ignorant ni se arată dînsul și la pag. II, 361 și 362, unde tratează pe d. Coșbuc ca pe un poet «mai bunîșor», care însă n'ar merita «laudele exagerate ce i-se aduc», asta mai ales cu aluzie la valorosul studiu al d-lui Gherea.

Terminăm însă cu rătăcitorul și rătăcitul filolog, care se inspiră prea puțin din respectul cătră știință și prea mult din... instincte de rasă, deochiate acum chiar și pentru cei mai blajini Gelehrter-î germani. Asta ne-o dovedește faptul că d. Moses Gaster nu va mai avea prilejul să abuzeze de coloanele serioasei reviste din Erlangen care — pe semne — ajunse (deși cam tîrziu) să-l înțeleagă prea bine pe ce-l ce-î compromitea bunul nume și cu el nimbul neprihănit al onestității științei germane. Dacă d. Moses Gaster a presimțit la vreme această nouă *expulsare* a sa, de astă dată provocată într'adevăr de motive științifice și nu politice, și dacă dînsul a grăbit să se răsuflă încă o dată și bine în contra celor ce 'l cunoscuseră mai 'nainte de cit Germanii — avem și noi mîngierea că articolul d-sale ne-a rezervat bucuria de-a ne arăta cît se poate de intuitiv surghiunirea filologului rătăcitor...

Intr'adevăr, darea de seamă pe anul 1897/8 o face d. dr. Gustav Weigand, a cărui autoritate științifică e tot atît de necontestată ca și obiectivitatea și bună-credința sa. Dînsul se achită în mod onorabil de datoria sa, relevînd publicațiile mai de seamă în mișcarea noastră literară din acel an și făcînd o critică onestă, de cercetător sincer al adevărului. Avem de îndreptat numai o scăpare din vedere:

«*Năpasta*» d-lui I. L. Carageale este dramă, nu roman cum ai se spune — prntr'un lapsus calami — la p. II, 372; mai observăm apoi că *năpaste* înseamnă mai curînd «Verhängniss», iar nu «falsche Bechuldigung».

Ni se pare, în sfîrșit, discutabilă părerea d-lui Weigand, că traducerile din clasici ale d-lui Coșbuc — pe care de altmîntrelea îl apreciază ca pe un poet distins — ar fi în paguba producțiunii sale originale. n'ar fi frumoase și n'ar avea valoare pentru nimeni, fiind-că limba romînă nu s'ar potrivi la cămașa de forță (*Zwangsjacke*) a hexametrelui (pg. II, 379). De alt-fel suntem recunoscători d-lui Weigand pentru obiectivitatea d-sale și avem convingerea că viitoarea-î activitate de cronicar și critic al mișcării noastre literare va sparge negura de informații răutăcioase, pe care d. Moses Gaster a căutat s'o întindă peste literatura noastră, spre a seduce dreapta judecată a romaniștilor germani cu privire la noi.

BALADA

Intr'o grădină
 Privia cu 'n ochiū pustii, pierdut...
 Era străină
 Și n'avea nici un cunoscut,
 Avuse-o mamă și-o iubise...
 Și-i murise.

Ingîndurată
 Spre casă tristă s'a 'ndreptat,
 Mergea uitată
 Și-ajunse tocmai pe 'nserat
 Și noaptea-î risipea pe cale
 Flori de jale...

Simția c'o dăare
 Pustiul din căsuța ei
 Și gînditoare
 S'oprește 'n prag... frumoașă ce-î!
 Și par'c'aude glas de mamă
 Cum o chiamă...

De-un gînd muncită
 Se pierde 'n noapte... și-i tîrziū
 Și ca 'npetrită
 E noaptea 'n sufletu-î pustii:
 — «O, Doamne sfinte, cum m'ași duce
 Sub o cruce!»

* * *

Pe sub colină
 Ingînă Oltul liniștit
 Despre-o străină
 Cu părul lung și despletit...
 ...Căsuța 'n deal de vreme multă
 Stă... și-ascultă ..

Z. BIRSAN.

DIN ALE NEAMULUI NOSTRU:

SATE, TÎRGURI, BISERICI, RUINE ȘI AMINTIRI

Dacă e o țară necunoscută, nu pentru străini, ci pentru ai săi, e țara noastră: România. Dacă e un popor care să nu se cunoască, e poporul nostru, romînesc. În cel mai absolut întunec de neștiință, bojbăim, cu cite-va formule abstracte și cite-va știri neîndestulătoare în gînd. Temeiul de știință ne lipsește pentru a face planuri sigure și a găsi mijloace potrivite ca să le îndeplinim.

luați ce țară din jurul nostru voiți, și faceți comparația. În toate, dacă localnicii n'au răgazul său puterile ce trebuie pentru a descrie și studia pămîntul, oamenii, alcătuirile lor, — împlinirea sau condițiile politice au făcut ca străini să ia asupra lor această sarcină. Bosnia și Herțegovina, căzute în mîinile Austriacilor, cari au îndeplinit adevărate minuni pe acest frumos ținut de sălbătăcie, au o întregă literatură geografică, etnografică, pitorescă. Bulgaria a avut marele noroc de a deveni domeniul științific special al celui mai bun cunoscător dintre cîți se ocupă cu peninsula balcanică: Jirecek, unul dintre cei mai mari învățați ai epocii noastre. Noi avem pentru regatul romînesc cărticica d-lui Vlahuță, care ar trebui prin frumuseța ei să cheme la viață altele, amănunțite; pentru Romîni din Ardeal monografia lui Frincu și Căndrea asupra Moșilor, apoi ceva însemnări de la Silvestru Moldovan sau Turcu. Și atit. O adevărată rușine, să se fi scris numai atita.

Am de gînd să cuprind într'o singură carte știrile de nevoie pentru ca noi înșine în rîndul întiui să ne dăm sama de întregul nostru neam și de tot pămîntul pe care el se întinde, până la ultimele posturi înaintate, sentinele pierdute astăzi, ce abia mai răsar din buruiană. Pentru a scrie această carte, călătoriile, făcute neapărat mai mult în pripă, de un om sărac în timp și sărac în bani, n'ajung. Ele nu pot da decît priveliști, aspecte trecătoare, pe cînd mi-ar trebui esențialul, intimul, viața adîncă sufletească pe care, ca și oamenii, o au așezările lor, locurile, și care nu se descopere drumețului, orî-cît de mult ar urmări-o, ci numai, în cursul unui lung traiu împreună, aceluî ce a petrecut în acele părți și între acei oameni, lungi ani de copilărie, de tinereță, gata să primească întipăriri delicate.

Se scrie mult la noi, vrute și nevrute. O mare parte din literatura propriu zisă n'are decît o valoare momentană sau trecătoare. Dacă puterile de observație și reproducere care se cheltuiesc pe acest teren, s'ar în dreptă asupra unui punct unde să aibă preț și constatarea, și nu numai felude a țese în jurul ei, cei ce nu pot face arta veșnică ar realiza măcar din alt punct de vedere ceva durabil. Ar fi un mare ajutor dacă mulți oameni, din multe părți, ar lucra împreună pentru ca să alcătuiască temelia unei întinse lucrări asupra patriei și națiunii. Fie-care ar zugrăvi satul, tirgul, colțul ce cunoaște el mai bine, și din toate la un loc s'ar putea

desface o icoană întreagă. Cine e dispus, să-și aducă aminte, să scrie și să-mi trimeată: ce va fi și frumos, își va găsi locul aici; ce va fi numai instructiv, se va întrebuița ca material științific.

În rîndurile ce vor urma supt această rubrică, voi căuta să dau o probă de ce ar fi de nevoie, pentru cit mai multe regiuni și puncte.

Sate Românești.

I.

E așezat în Moldova de sus, în unghiul dintre Basarabia și Bucovina, lângă Cordon — *cordonul* sanitar, supt pretextul căruia Austriacii au rășluit satele, văile și codrii bucovineni —, dar mult mai aproape de Prut. Regiunea e o regiune istorică de moșneni, coborîtori prea numeroși, deci foarte sărați, ai vechii boierimii din timpurile eroice și semi-eroice. În Țara-Românească această regiune de moșneni cuprinde o mare parte din Oltenia și până în josul briului de dealuri, dincoace de Olt. Pămîntul clasic al moșnenilor — firește că, risipiți, ei se găesc și aiurea — se întinde pentru Moldova, cea nouă și cea veche, asupra Bucovinei întregi, Basarabiei hotinene și răsăritene, asupra județelor noastre Dorohoi și Botoșani.

Moșnenii aceștia — în Moldova li se zice: răzeși — nu se află în satul de astăzi, cu toate că satul a fost făcut pe pămîntul lor de amintiri, lupte și lungi certe înaintea hotarnicilor trimiși de Domnie, înaintea Divanului lui Vodă și înaintea luminatelor fețe de stăpînitorului chiar: un pămînt dezbatut în lung șir de veacuri, poftit, pîndit, împărțit, plîns și roșit de sînge, o țară umanisată, însuflețită prin atîtea simțiri adînci ce au frămîntat-o. Ei își au așezările de-o parte, într'o căldare a ținutului acestuia de dealuri (șesul moldovenesc, — e Basarabia perdută). Acolo stați în căsuțe curate, bine îngrijite, cu toată lipsa banului, boierii vechi și mari, de cari rid boierii noi și mici, cari au cumpărat cu banul ceia ce dobîndise ceilalți cu munca în luptă și în pădurea sălbatecă, unde brațul strămoșilor lor a tăiat drumuri pentru plugul răscolitor de bogăție.

Boierii cu toții; și nu s'ar supăra cînd li-ai da titlul, fiind-că știu că li se cuvine, precum iarăși bătrînul răzăș nu s'ar supăra cînd i-ai zice «moșule», fiind-că, iarăși, el știe că i se cuvine. Am cunoscut o familie de răzăș, al căror nume l-am găsit apoi până la trei veacuri în urmă, în hîrtii, — hîrțile altora, căci boierii răzăș țin pe ale lor bine închise în lăzi, de unde pare că ar putea izbucni odată flăcări de bogăție. Cuconul Zamfirachi B... umbla îmbrăcat nemțește — așa se zice despre acela ce se îmbracă după chipul țirgoveților; n'avea chică, nu purta barbă ca bătrînii și nu se rădea ca tinerii satelor de țărani: dumnealui purta favorite, favorite sure, slabe, ușoare ca și sârăcia lui. Trebuie să fi avut ceasornic cu lanț; și de sigur că nu știa să scrie.

Cuconul Zamfirachi avea o «moșie» lungă cit o adevărată moșie, și îngustă ca o părere. Vechiul pămînt răzășesc fusese croit în lung pentru semințiile coborîte din strămoș: în dreapta și în stînga răzbise ciocoiul, și

valul lăcomiei vecinului puternic bătuse neconținut, rozînd, în hotarul rău apărat al boierului decăzut. Avea un plug vechi, cu cai mi se pare sau mai bine cu un cal, rău hrănit și șubred, niște coaste rătăcitoare, la care se mai lăcomia, pe vreme de arșiță muște fără... omenie. Calul, și mai ales așa un cal, era mai potrivit decît boul, animal care calcă mai domnește, și, fiind și mai mare, poate încălca hotarul, atunci cînd ia în lung întinsa moșie a răzășului.

Cuconul Zamfirachi purta pălărie, nu pălăria lată țărănească, ci pălărie de țigoveț, cu fundul nalt și rotund. Vecinul îl poftea în casă și-i da dulceți. Mulțămia ca unuia de aceeași treaptă, și pare că situația-i deosebită se arăta și într'un cusur al graiului: pe cînd toți țărani vorbiau cu ș: cuconul Zamfirachi zicea s: «sept, serpe». Soția dumisale, «cucoana», consimțea să îngrijească în lipsa doamnei de la Curte pe copiii acesteia, dar nu ca slugă — o nu! — ci ca un fel de rudă foarte de departe; o rudă săracă, pusă la muncă de cei ce o găzduiesc, dar o rudă adevărată, o «cucoană».

(*Va urma*).

N. IORGA.

Informații literare

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O scrisoare a lui Ion Creangă. — În cartea d-lui Const. Calmuschi *Din munții Neamțului*, despre care am vorbit la timp în revista noastră, găsim între altele amintiri și o scrisoare a lui Creangă, scrisă cu cîte-va luni înainte de moartea lui, la începutul ultimei vacanțe ce a petrecut-o în locurile copilăriei sale. E o simplă carte poștală; iată conținutul ei:

Iași 1889, Iulie 2

Moșule Dragă,

Ertați-mă, vă rog, căci eu cu boata mea, nu v'am mai scris tare de mult. Dorin din suflet a ști cum vă aflați? Toți ai noștri, afară de mine, sunt sănătoși, vă trimetem sf. voastre sărutări de mină și îmbrățișeri la toți și la toate.

Oare nu-i păcat de D-zeu să nu ne mă vedem noi, așa din cînd în cînd? Dacă nu ne-om mai vedea cît mai, mă trăim, apoi... morți... D-zeu știe! Ce zici? adevărat să fie ori-nu? Al sf. voastre intru tot supuși fi suflați.

Tinca și Ion Creangă.

Redacțiunea noastră, mutindu-și biourul în *Strada Regală No. 6*, toți colaboratorii noștri externi sunt rugați a se adresa pe viitor aici; aceasta și în tot ce privește administrația.